

USING THE RADAR METHOD FOR DETERMINING THE INTEGRAL INDICATOR OF THE COMPETITIVENESS OF LIFE INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE**Novoseletska A.***graduate student**Ostroh Academy National University**Ostrog Ukraine*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2992-5237>**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ РАДАРА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КОМПАНІЙ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ****Новоселецька А.***аспірантка**Національного університету «Острозька академія»**Острог, Україна*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2992-5237><https://doi.org/10.5281/zenodo.10723839>**Abstract**

The article builds radar maps of the competitiveness of life insurance companies in Ukraine based on such key indicators of their activity as the amount of assets, equity, insurance premiums, insurance payments, insurance reserves and investment income. Based on the calculations of the radar area of life insurance companies and their integral indicator, it was determined that during 2018, PJSC «GRAVE UKRAINE Life insurance» was the benchmark in the life insurance market, and since 2020, PJSC «METLIFE» will confidently hold this status. A significant increase in the area of the competitiveness radar of PJSC «METLIFE» compared to the nearest competitor on the market indicates the effectiveness of the policy of managing its competitiveness, which is produced by the managers of this company.

Анотація

В статті побудовано карти радарів конкурентоспроможності компаній зі страхування життя в Україні на основі таких ключових індикаторів їх діяльності як величина активів, власного капіталу, страхових премій, страхових виплат, страхових резервів та інвестиційного доходу. На основі проведених розрахунків площі радару компаній зі страхування життя та їх інтегрального показника визначено, що впродовж 2018 р. еталонною на ринку страхування життя була компанія ПАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА СЖ», а з 2020 р. цей статус впевнено втримує ПАТ «МЕТЛАЙФ». Значне перевищення площі радару конкурентоспроможності ПАТ «МЕТЛАЙФ» від найближчого конкурента на ринку свідчить про ефективність політики управління її конкурентоспроможністю, яку продукують менеджери цієї компанії.

Keywords: life insurance companies, competitiveness, competitiveness radar, integral indicator, reference company.

Ключові слова: компанії зі страхування життя, конкурентоспроможність, радар конкурентоспроможності, інтегральний показник, еталонна компанія.

Постановка проблеми. Ринок страхування життя в Україні характеризується помірним рівнем концентрації та монополізації, однак дані процеси з плином часу посилюються, особливо в умовах війни. Останнім часом ринок в цілому та окремі його сегменти, зокрема, тяжіють до укрупнення, а відповідно і монополізації, внаслідок зростання та посилення ролі потужних страхових компаній та страхових груп. Певні сектори страхового ринку мають сформоване ядро з «досвідчених» страховиків, котрі працюють не один рік та, як правило, мають частку іноземного капіталу. Зважаючи на це, можна припустити, що вітчизняний страховий ринок ставатиме все більш концентрованим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження практичних аспектів становлення та розвитку ринку страхування життя в цілому та конкурентоспроможності компаній зі страхування життя, зокрема, різносторонньо висвітлювали в своїй працях вітчизняні науковці, а саме: Временко Л. В., Деркач К. І. [1], Приказюк Н., Ткаченко А. [2], Золотарьова О. В., Галаганов В. О. [3], Кривицька О. Р. [4, 5, 6], Поліщук Є. А., Маюрченко В. В. [7]. Не применшуючи ролі та значення зазначених наукових праць, варто відзначити, що динамічність, з якою розвивається ринок страхування життя в Україні, вимагає постійного його моніторингу та усебічного аналізу.

Мета і завдання дослідження. Визначити еталонну компанію на ринку страхування життя та встановити місце інших суб'єктів ринку за інтегральним показником, визначеним на основі отриманих даних від застосування методу радарів.

Виклад основного матеріалу.

Для оцінки рівня монополізації страхового ринку зазвичай використовується індекс Герфін-

даля-Гіршмана (HHI), що відображає розподіл ринкової влади між страховими компаніями [8]. Досліджуваний індекс відображає зменшення ступеня монополізації як окремих секторів, так і страхового ринку в цілому. Однак, він також засвідчує переважачу концентрацію на ринку страхування життя в порівнянні з ринком ризикових видів страхування (рис. 1).

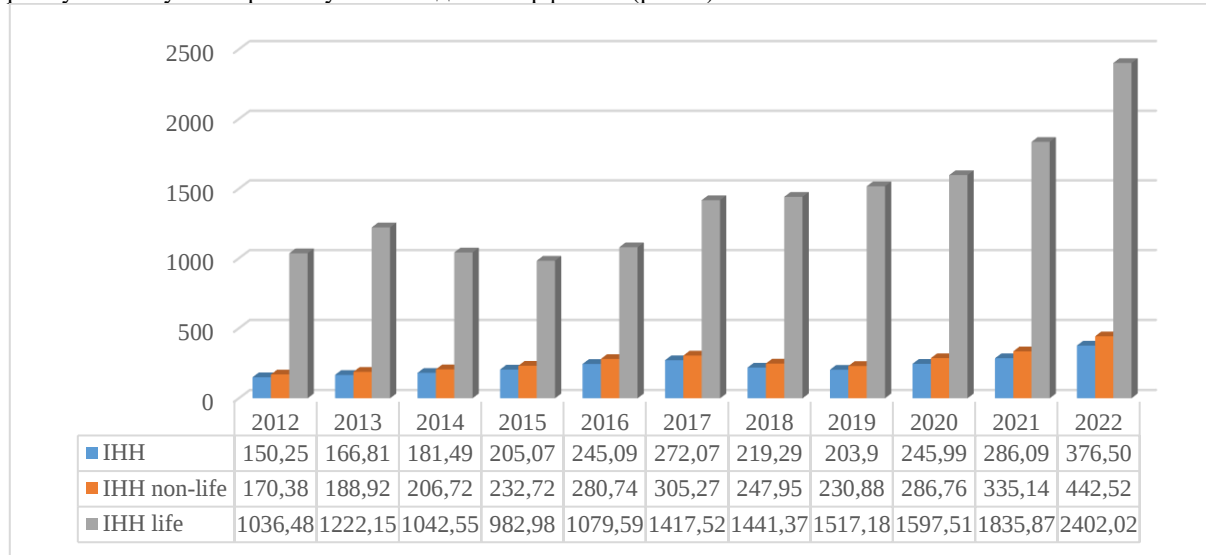

Рис. 1. Динаміка індексу Герфіндаля-Гіршмана для страхового ринку України за 2012-2022 роки*

* побудовано автором за даними [9,13]

За даними індексу Герфіндаля-Гіршмана страховий ринок України в цілому є неконцентрований, оскільки значення знаходяться в межах від 150,25 до 376,50. Загалом індекс зріс у 2,5 рази за період з 2010 року, в т.ч. у 1,3 рази з 2021 по 2022 рік., що пов'язано із зменшенням кількості страхових компаній. На ринку non-life страхування спостерігається подібна ситуація: значення індексу Герфіндаля-Гіршмана коливається від 170,38 до 442,52. Сектор ризикових видів страхування теж демонструє зростання показника монополізації більш ніж у 2,5 рази, причому за останній рік він зріс на 100 од.

На відміну від non-life сегменту ринок страхування життя є високо концентрованим, протягом 2012-2022 років індекс Герфіндаля-Гіршмана зріс до 2402,02, перевищуючи порогове значення у 1800 для визнання ринку висококонцентрованим. Це є зрозумілим, адже на ринку залишилось лише 13 компаній.

Ринок страхування життя є висококонцентрованим, тому особливо гостро для страхових компаній, що надають послуги зі страхування життя, стоять питання забезпечення та підвищення власної конкурентоспроможності, організації ефективного управління цими процесами. Саме тому даний сегмент потребує більш ретельного дослідження в контексті означеної проблематики.

Досить часто існує проблема відсутності значного масиву даних або виникає необхідність аналізу певних додаткових фінансових показників для оцінки конкурентоспроможності страховиків, в т.ч. і тих, що здійснюють страхування життя. Вдалою є комбінація ранжування ключових індикаторів діяльності страхових компаній та їх графічного відображення з використанням методу радара, запропонована Приказюк Н. та Ткаченка А. Ця методика дає можливість самостійного вибору показників та їх кількості для визначення інтегрального показника конкурентоспроможності страховика та візуалізації отриманих результатів. Вона базується на системі показників фінансової стійкості life-страховиків, їх нормуванні, розрахунку площі радара еталонної та інших страхових компаній, обчислення інтегрального показника та здійснення їх рейтингування [2].

Для побудови системи радарів конкурентоспроможності компаній зі страхування життя (life-страховиків) в Україні за період 2018-2022 років було використано такі важливі індикатори їх діяльності як величина активів, власного капіталу, страхових премій, страхових виплат, страхових резервів та інвестиційного доходу.

Карта радарів конкурентоспроможності life-страховиків в Україні у 2018 році наведена на рис. 1.

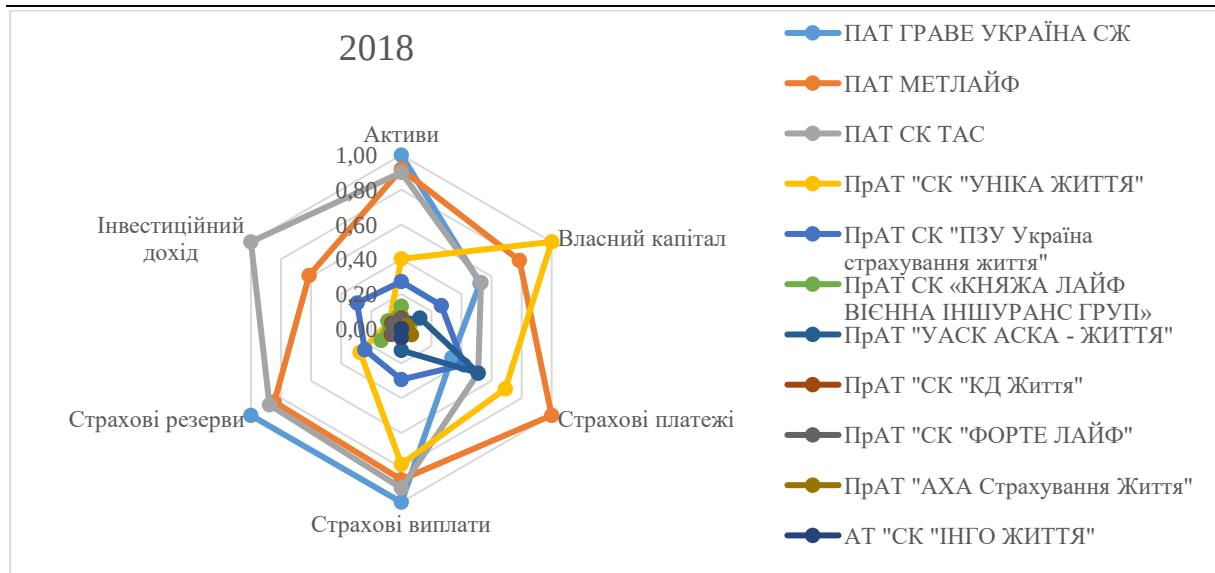

Рис. 1.

Радар конкурентоспроможності страхових компаній зі страхування життя в Україні у 2018 році*
* побудовано автором за даними [9-13]

Еталонними значеннями страхових активів, виплат та резервів у досліджуваному році володіла ПАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА СЖ». ПАТ «МЕТЛАЙФ» була лідером за обсягами зібраних страхових премій та наближалась до свого основного конкурента за окресленими показниками. Значно слабші позиції компанія демонструвала у сфері забезпечення належного рівня інвестиційного доходу та власного капіталу. За рівнем останнього індикатора лідирувала ПрАТ «СК «УНІКА ЖИТТЯ», хоча ре-

шта її показників фіксувались на значно нижчих позиціях, окрім страхових платежів та страхових виплат. У свою чергу, максимальні значення величини інвестиційного доходу спостерігались у ПАТ «СК ТАС». Слід зазначити, що ця страхова компанія забезпечувала собі достатньо високі позиції і за такими показниками як активи, страхові резерви та виплати, однак невисокі значення власного капіталу та страхових премій не дали можливості отримати вищий рейтинг (табл.1).

Таблиця 1

Інтегральний показник конкурентоспроможності компаній зі страхування життя в Україні у 2018 році*

Страхова компанія	Площа радара	Інтегральний показник	Місце компанії на ринку
ПАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА СЖ»	0,882	0,3379	3
ПАТ «МЕТЛАЙФ»	1,816	0,6956	1
ПАТ «СК ТАС»	1,646	0,6305	2
ПрАТ «СК «УНІКА ЖИТТЯ»	0,824	0,3159	4
ПрАТ СК «ПЗУ Україна страхування життя»	0,228	0,0875	5
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП»	0,017	0,0063	7
ПрАТ «УАСК АСКА – ЖИТТЯ»	0,060	0,0231	6
ПрАТ «СК «КД Життя»	0,005	0,0018	8-9
ПрАТ «СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	0,005	0,0018	8-9
ПрАТ «АХА Страхування Життя»	0,001	0,0005	10
АТ «СК «ІНГО ЖИТТЯ»	0,000	0,0000	11

* пораховано автором

Загалом за результатами аналізу інтегрального показника конкурентоспроможності страхових компаній зі страхування життя в Україні у 2018 році трійка лідерів була наступною: 1-шу сходинку займала ПАТ «МЕТЛАЙФ» із значенням індикатора 0,6956; друга сходинка за компанією ПАТ «ТАС» із значенням 0,6305 та на 3-му місці - ПАТ «ГРАВЕ» із значенням 0,3379. Диференціація рівнів інтегрального індикатора поміж компаніями-лідерами є достатньою, щоб засвідчити значно вищу ефективність управління конкурентоспроможністю в ПАТ «МЕТЛАЙФ» у порівнянні із ПАТ «ТАС» та ПАТ «ГРАВЕ».

Решта страхових компаній зі страхування життя демонструють значно нижчий рівень ефективності досліджуваних процесів, що вказує на необхідність формування ними додаткових конкурентних переваг та максимального використання власного конкурентного потенціалу заради утримання позицій на ринку.

У 2020 році еталонною страховою компанією за 5-ма із 6-ти показників була ПАТ «МЕТЛАЙФ», котра утримувала такий рівень ще з попереднього року (рис. 2).

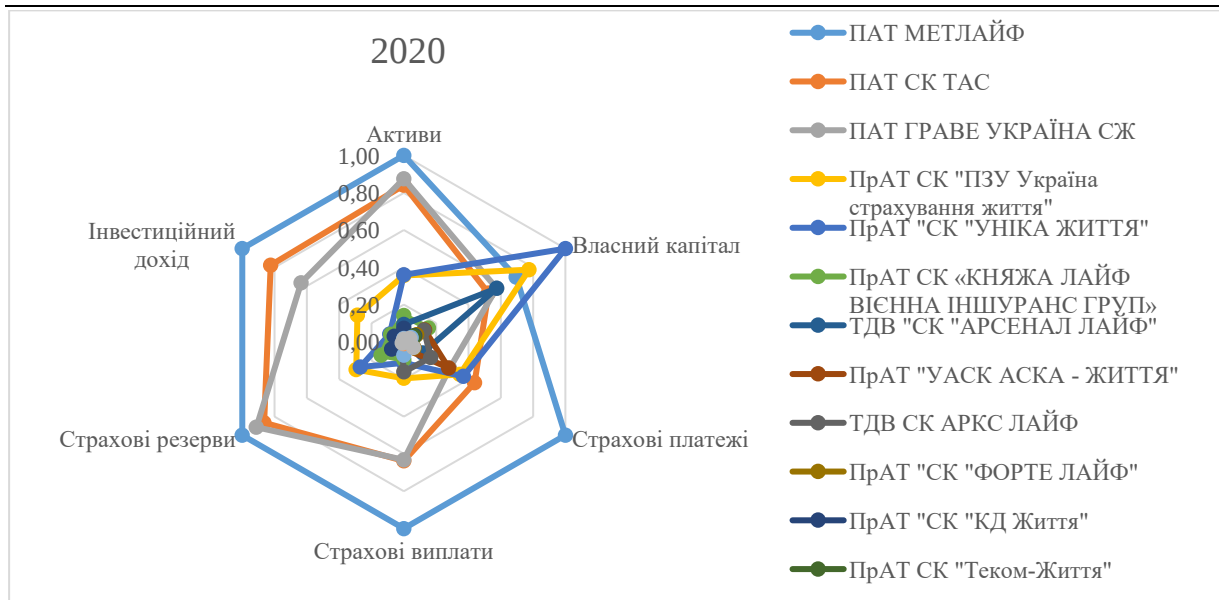

Рис. 2. Радар конкурентоспроможності компаній зі страхування життя в Україні у 2020 році*
* побудовано автором за даними [9-13]

Інтегральний показник конкурентоспроможності цього страховика становив 0,8942. ПАТ «ТАС» займав близькі до еталонної позиції за величиною активів, страхових резервів та інвестиційного доходу. Проблемними аспектами управ-

ління конкурентоспроможністю цієї компанії є забезпечення вищого рівня власного капіталу, страхових платежів та страхових виплат. Досліджуваний показник ПАТ «ТАС» у 2020 році склав 0,4817, тобто майже удвічі менше, ніж для компанії-лідера (табл.2).

Таблиця 2

Інтегральний показник конкурентоспроможності страхових компаній
зі страхування життя в Україні у 2020 році*

Страхова компанія	Площа радара	Інтегральний показник	Місце компанії на ринку
ПАТ «МЕТЛАЙФ»	2,334	0,8942	1
ПАТ «СК ТАС»	1,257	0,4817	2
ПАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА СЖ»	1,107	0,4241	3
ПрАТ СК «ПЗУ Україна страхування життя»	0,371	0,1423	4
ПрАТ «СК «УНІКА ЖИТТЯ»	0,371	0,1420	5
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП»	0,030	0,0116	7
ТДВ «СК «АРСЕНАЛ ЛАЙФ»	0,053	0,0202	6
ПрАТ «УАСК АСКА – ЖИТТЯ»	0,023	0,0089	9
ТДВ «СК АРКС ЛАЙФ»	0,024	0,0091	8
ПрАТ «СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	0,009	0,0034	10
ПрАТ «СК «КД Життя»	0,008	0,0032	11
ПрАТ СК «Теком-Життя»	0,000	0,0001	14
АТ «СК «ІНГО ЖИТТЯ»	0,001	0,0005	12-13
ПрАТ СК «Сан Лайф»	0,000	0,0000	15-17
ТДВ «СК «ГЛІ»	0,001	0,0005	12-13
ПрАТ «СК «МЕГА-ГАРАНТ-ЖИТТЯ»	0,000	0,0000	15-17
ПрАТ «СК «Ді'лайф»	0,000	0,0000	15-17

* пороховано автором

Радар конкурентоспроможності страхової компанії ПАТ «ГРАВЕ» за формою нагадує скоріше трапецію та відображає високий рівень її конкурентоспроможності за рахунок формування активів та страхових резервів, посередній – у сфері інвестиційного доходу та низький – щодо управління власним капіталом, формуванням страхових премій

та здійсненням страхових виплат. Сукупний показник конкурентоспроможності даної страхової компанії у досліджуваному році становив 0,4241.

Виключним фактором забезпечення конкурентоспроможності таких страхових компаній як ПрАТ «УНІКА ЖИТТЯ» та ПрАТ «ПЗУ Україна Страхування життя» у 2020 році є величина власного капіталу, адже за рештою показників ці стра-

ховики не здійснюють управління власною конкурентоспроможністю, про що свідчать значення їх інтегральних показників – 0,1420 та 0,1423 відповідно.

На жаль, решта компаній зі страхування життя практично не покращили свої конкурентні позиції на ринку. Слід звернути увагу на те, що таких компаній було близько десяти, що є достатньо багато, тому, очевидно, що за відсутності належного управління у даній сфері, вказані страховики скоріше за все вийдуть з ринку страхування життя найближчим часом.

У 2022 році на ринку страхування життя України залишилися ті страхові компанії, котрі пережили у 2020 році «спліт» системи державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг та воєнний період 2022 року (рис. 3). Відбулось цілком логічне та просто необхідне самоочищення ринку від неконкурентоздатних страховиків, котрі не в змозі забезпечити належний рівень надання страхових послуг, фінансової стабільності та платоспроможності, ефективності управління та функціонування тощо.

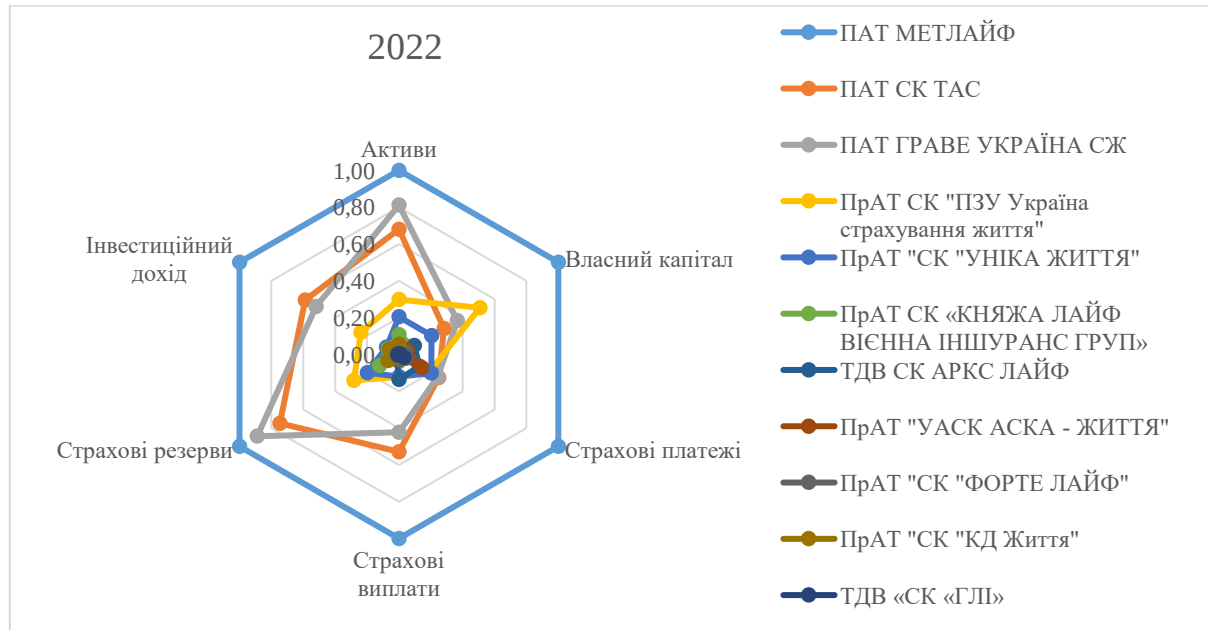

Рис. 3.

Радар конкурентоспроможності страхових компаній зі страхування життя в Україні у 2022 році*

* побудовано автором за даними [9-13]

Очевидно, що у 2022 році активізувались процеси щодо формування конкурентоспроможності компаній зі страхування життя, однак не усі страхові компанії змогли належним чином адаптуватись до нових умов воєнного часу. Страхова компанія ПАТ «МЕТЛАЙФ» попри усі труднощі не тільки зберегла завойовані позиції, але і досягла стану абсолютної еталонної компанії з точки зору

забезпечення лідерства у рейтингах за усіма ключовими індикаторами. Карта радарів засвідчує величезний відрив між цим страховиком та іншими гравцями на ринку страхування життя. Навіть ті страхові компанії (ПАТ «ТАС» та ПАТ «ГРАВЕ»), котрі займали 2-гу та 3-тю сходинки у попередніх роках, знаходяться на значно гірших рейтингових позиціях (табл. 3).

Таблиця 3

Інтегральний показник конкурентоспроможності компаній зі страхування життя в Україні у 2022 році*

Страхова компанія	Площа радара	Інтегральний показник	Місце компанії на ринку
ПАТ «МЕТЛАЙФ»	2,598	1,0000	1
ПАТ «СК ТАС»	0,706	0,2704	3
ПАТ «ГРАВЕ УКРАЇНА СЖ»	0,757	0,2902	2
ПрАТ СК «ПЗУ Україна страхування життя»	0,193	0,0738	4
ПрАТ «СК «УНІКА ЖИТТЯ»	0,071	0,0271	5
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП»	0,014	0,0055	7
ТДВ «СК АРКС ЛАЙФ»	0,015	0,0057	6
ПрАТ «УАСК АСКА – ЖИТТЯ»	0,005	0,0018	8
ПрАТ «СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	0,004	0,0014	10
ПрАТ «СК «КД Життя»	0,004	0,0016	9
ТДВ «СК «ГЛП»	0,000	0,0001	11
АТ «СК «ІНГО ЖИТТЯ»	0,000	0,0000	12

* пораховано автором

Інтегральний показник ПАТ «МЕТЛАЙФ» у 2022 році досяг значення рівного 1, тоді як для ПАТ «ТАС» та ПАТ «ГРАВЕ» він становив лише 0,2704 та 0,2902 відповідно, що знайшло своє відображення у зміні площі радарів конкурентоспроможності. Попри те, що за 2022 рік у порівнянні із попередніми періодами у цих страхових компаній не відбулося зменшення абсолютних величин досліджуваних ключових індикаторів, окрім страхових платежів, їхні конкурентні позиції погіршилися у порівнянні із компанією-лідером за рахунок саме здійснення нею ефективного управління своєю конкурентоспроможністю.

Решта страховиків розташувались у центрі карти радарів із незначними рівнями основних показників конкурентоспроможності у порівнянні із еталонним значенням.

Висновки. Отже, використання методу радара для оцінки конкурентоспроможності страхових компаній зі страхування життя в Україні за останні роки відобразило розшарування його основних гравців за рівнем інтегрального показника з виокремленням еталонної компанії – ПАТ «МЕТЛАЙФ», що є закономірним результатом проведення нею ефективного управління досліджуваними процесами.

Список літератури:

1. Временко Л. В., Деркач К. І. Сучасні тенденції розвитку конкуренції та монополізації на вітчизняному страховому ринку. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 358-364.
2. Приказюк Н., Ткаченко А. Оцінка конкурентоздатності компаній зі страхування життя в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Економіка*. 2020. 4(2011). С. 47-53. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2021/04/211-47-53.pdf> (дата звернення: 02.10.2023 р.).
3. Золотарьова О. В., Галаганов В. О. Актуальні проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні. *Економіка та суспільство*. 2017. Випуск 10. С. 589-597. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/102.pdf. (дата звернення: 04.12.2023 р.).

4. Кривицька О. Аналіз діяльності суб'єктів ринку страхування життя : монографія. Острог, 2019. 360 с.

5. Кривицька О. Р. Оцінка діяльності компаній зі страхування життя з застосуванням кореляційного аналізу. *Бізнес інформ*. 2019. №5. С. 162-168.

6. Кривицька О. Р. Оцінка конкурентної позиції компаній зі страхування життя на страховому ринку України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія Економіка. 2018. Вип. 10(38). С. 85-92.

7. Поліщук Є. А., Маюрченко В. В. Розвиток ринку страхування життя України та країн Європи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 10-18. URL: <http://www.invest-plan.com.ua/?op=1&z=7253&i=1> (дата звернення: 06.12.2023 р.).

8. Новоселецька А. О. Стан концентрації та монополізації страхового ринку України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка» : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2021. № 21(49). С. 10-18.

9. Независимый рейтинг страховых компаний. URL: <https://forinsurer.com/rating> (дата звернення: 10.10.2023 р.).

10. Підсумки страхового ринку України за 2018 рік. URL: <https://forinsurer.com/files/file00653.pdf> (дата звернення: 10.10.2023 р.).

11. Підсумки страхового ринку України за 2020 рік. URL: <https://forinsurer.com/files/file00703.pdf> (дата звернення: 10.10.2023 р.).

12. Підсумки страхового ринку України за 2022 рік. URL: <https://forinsurer.com/files/file00735.pdf> (дата звернення: 10.10.2023 р.).

13. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#6> (дата звернення: 12.10.2023 р.).